

Jeney Éva¹

KOGNITÍV NARRATOLÓGIÁK

„A narráció jelenségével nemcsak az irodalomban találkozhatunk, hanem más olyan területeken is, melyek mindegyike *egyelőre* más tudományághoz tartozik (például a népmesék, a mítoszok, a film, az álmok stb.). A narráció olyan elméletét próbáljuk meg kidolgozni, mely alkalmazást nyerhet mindezen területeken. Munkánk ezért nem annyira az irodalomtudományhoz, mint inkább *egy még nem létező tudományhoz, a narratológiához*, az elbeszélésről szóló tudományhoz tartozik.”²

A narratológia vagy elbeszéléselemélet alapító mondatait idéztem. Tzvetan Todorov írta le ezeket a mondatokat 1969-es, *Grammaire du Décaméron* című könyvében.

1969 óta sok víz lefolyt a Szajrán és a Dunán. Természetesen már azelőtt is, s itt nemcsak arra gondolok, hogy Roland Barthes 1966-ban tudományos narratológiai vizsgálódások szükségességére hívta fel a figyelmet,³ hanem inkább arra, hogy az elbeszéléselemélet előzményei az orosz formalizmus prózaelméletében, Propp meseelméletében, Jolles egyszerű formáiban és más irodalomelméleti munkákban is kimutathatók. Aztán az 1969-ben Todorov által „még nem létező tudomány”-nak nevezett narratológia nemcsak létre kelt, de meg is sokszorozódott, és a többi (nyelvi, hermeneutikai stb.) fordulat mellett ma már beszélnek narratológiai fordulatról, sőt legalább két kognitív forradalomról is a humán tudományokban. Igen, narratológia többféle van – már Gérard Genette is így fogalmazott. Igaz, ő a *multiple* szót használta ennek

¹ A szerző az MTA BTK Irodalomtudományi Intézet Irodalomelméleti Osztályának tudományos főmunkatársa.

² »La narration est un phénomène que l’on rencontre non seulement en littérature mais aussi dans d’autres domaines qui pour l’instant relèvent, chacun, d’une discipline différente (ainsi contes populaires, mythes, films, rêves, etc.). Notre effort ici sera d’aboutir à une théorie de la narration, telle qu’elle puisse s’appliquer à chacun de ces domaines. Plutôt que des études littéraires, cet ouvrage relève d’une science qui n’existe pas encore, disons la narratologie, la science du récit.« Lásd Tzvetan TODOROV, *Grammaire du Décaméron*, The Hague–Paris, Mouton, 1969, 10. Vö. THOMKA Beáta, Az irodalmi elbeszélés alapfogalmai, *Híd* 1991/6, 1360. [Kiemelés tőlem – J. É.] http://adattar.vmmi.org/cikkek/12351/hid_1981_11_11_thomka.pdf

³ Roland BARTHES, Introduction à l’analyse structurale du récit, *Communications* 1966/8, Recherches sémiologiques: l’analyse structurale du récit, 1–27.

a sokféleségnek a kifejezésére. Brian McHale *Constructing Postmodernism*⁴ című könyvében felment bennünket az alól a kényszer alól, amelynek engedelmességgel el akarnánk mesélni a narratológia történetét. Azt mondja, a kilencvenes évekre megváltozott a helyzet: ahelyett, hogy az elbeszélés (récit) volna a narratológiai elmélet tárgya, az elmélet lett az elbeszélés tárgyává. Azaz ott, ahol azelőtt az elbeszélésekről alkotott elméletekkel találkozhattunk, a kilencvenes évekre az elméletekről szóló elbeszélések köszönnek velünk szembe. Ansgar Nünning *Narratologie ou narratologies* című cikkében⁵ ebből a megállapításból kiindulva a narratológiák többes számú használata mellett érvelve veszi számba az elméletek különbségeit, elemzésének kiindulópontjául a klasszikus és posztklasszikus elbeszéléselemelméletek eltérését választva (akárcsak mi, az Elméleti Osztály), ugyanakkor nem feledkezik meg arról (ahogy mi, az Elméleti Osztály sem), hogy a különböző megközelítések között nem lehet szigorú határvonalat húzni. Nünning a posztklasszikus narratológiákat nyolc csoportra osztja:

1. kontextuális, tematikus és ideológiai megközelítések (a narratológia alkalmazása az irodalomtudományokban)
2. a narratológia transzgenerikus és transzmediális alkalmazásai
3. pragmatikus és retorikai narratológia
4. kognitív és metanarratológia (a befogadáselméletre alapozó narratológiák)
5. a (klasszikus) narratológia posztmodern és posztstrukturalista dekonstrukciói
6. nyelvészeti megközelítések
7. az elbeszélés filozófiai elméletei
8. az elbeszélés más interdiszciplináris megközelítései

Akár egyetértünk ezzel a felosztással, akár nem, az mindenképpen jól látható, mennyire szerteágazó területtel van dolgunk. Egy dolog biztos: nem jut többé eszünkbe egyes számban használni a narratológia fogalmát.

A továbbiakban a Nünning-féle felosztásban negyedik helyen álló, a befogadáselméletre alapozó narratológiákra szeretném szűkíteni írásom tárgyát, a kognitív narratológia lehető legáltalánosabb jellemzőire.

Nünning szerint a következő elméletek és nevek fémjelezzik ezeket a vizsgálódásokat:

Kritikai narratológia: Ann Fehn, Ingeborg Hoesterey, Maria Tatar

Az elbeszélés pszichoanalitikus elméletei: Peter Brooks, Ross Chambers, Marianne Hirsch

⁴ Brian MCHALE, *Constructing Postmodernism*, London, Routledge, 1992.

⁵ Ansgar NÜNNING, *Narratologie ou narratologies? Un état des lieux des développements récents: propositions pour de futurs usages du terme*, in John PIER–Francis BERTHELOT (eds.), *Narratologies contemporaines, Approches nouvelles por la théorie et l'analyse du récit*, Paris, Éditions des Archives Contemporaines, 2010, 15–45.

Az elbeszélés *befogadásának* elméletei: Wolfgang Iser, Werner Wolf
Konstruktivista narratológia: Ansgar Nünning, Monika Fludernik, Manfred Jahn
Kognitív narratológia: Jonathan Culler, Monika Fludernik, Herbert Grabes,
 Manfred Jahn, Menakhem Perry, Meir Sternberg, Ralf Schneider, Bruno Zerweck
Természetes narratológia: Monika Fludernik

Nem állíthatom, hogy mindegyik szerzőt olvastam volna. De az általam ismertebbek írásaiból már első olvasatra kiderül megközelítéseik közös jellemzője, az, hogy az elmélet figyelme a szöveg sajátosságairól a szöveg és az olvasó interakciójára, az olvasási folyamat dinamikájára helyeződött át. Ez esetben tehát a strukturalista elbeszéléselemélet és a kognitív tudomány szerencsés találkozásának lehetünk a tanúi. A kognitív narratológia mint fogadó teória, az elbeszélés-, a befogadáselmélet és a kognitív tudomány keverékeként leginkább az olvasó szövegkezelési, következtetési stratégiáira és értelmezési választásaira összpontosít. Tehát hasznunkra válhat, amennyiben az észlelést, érvelést és emlékeztést magában foglaló megismerési folyamat, a kogníció, az önazonosság és az elbeszélés összefüggéseit firtatjuk. Jean-Marie Schaeffer⁶ figyelmeztet arra, hogy ezeknek az összefüggéseknek a kapcsán két, egymástól jelentősen eltérő kérdés vethető fel. Az első az elbeszélésnek mint megismerési módnak a státusa és mibenléte, a második pedig az, hogyan ismerjük meg, azaz építjük föl és értjük meg az elbeszélést. Az első kérdésről szól Paul Ricœur retorikai alapokra épített *Temps et récit* című narratológiai munkája. De a kognitív narratológiát mindenekelőtt a második kérdés érdekli. Magyarán az, hogy melyek azok a mentális feltételek és műveletek, amelyeknek eredményeképpen valamely szöveg (vagy éppen film) narratív reprezentáció alakját ölti? Hogyan jár és hogyan jár el az elme, amikor a narratív módon strukturált információt megalkotja és emlékezetben tartja? Az irodalommal foglalkozó szakembert ez esetben az izgat(hat)ja leginkább, hogy amennyiben az elbeszélést mentális folyamatok elemzésén keresztül vizsgáljuk, s ily módon az elbeszélés kiváltotta lélektani folyamat kerül a vizsgálódás előterébe, akkor ez milyen következményekkel jár az elbeszéléseleméletre, avagy az irodalmi mű irodalmi elemzésére.

Schaeffer elképzelése és a látszat ellenére ez a két kérdés mégsem mindig tér el jelentősen. Sőt. Több mint két évtizede a Louvaini Egyetemen létrehozott Observatoire du Récit Médiatique,⁷ amely azt vizsgálja, hogy a nagy elbeszéléseket miként meséli el nekünk a kortárs média, már létrejöttékor éppen Ricœur hármas mimézis modelljére alapozta a kutatásait. Abból indultak ki, hogy a mimézis folyamatának minden idejét (prefiguráció, konfiguráció, refiguráció) hozzá lehet kapcsolni egy vagy több olyan fogalmi vagy módszertani megközelítéshez, amelynek célja ennek a meghatározott időnek a tanulmányozása: az elbeszélés létrehozásának feltételeihez

⁶ Jean-Marie SCHAEFFER, Le traitement cognitif de la narration, in John PIER–Francis BERTHELOT (szerk.), *Narratologies contemporaines, Approches nouvelles par la théorie et l'analyse du récit*, Paris, Éditions des Archives Contemporaines, 2010, 215–233.

⁷ <https://uclouvain.be/fr/instituts-recherche/ilc/orc>

a társadalmi gazdaságtant és az etnológiát, a cselekményszövéshöz és a szöveghez a klasszikus narratológiát, a befogadáshoz pedig az etno-antropológiát. De ez talán már inkább etno-, mint kognitív narratológia. Egy dolog biztos: „A kognitív narratológia esetében nem beszélhetünk egységes irányzatról, sőt igazából egyáltalán nem beszélhetünk még akár szétágazó irányokba mutató diszciplináris sokféleségről sem, sokkal inkább egy olyan vállalkozásról, mely még keresi az elméleti kereteket egy új szemlélet tudományos megfogalmazásához. Így talán túlzás is »kognitív narratológiáról« beszélni, jogosabb inkább azt mondani: »narratológiai kérdések kogníció-elméleti irányultságú megválaszolása«, hiszen alig találhatunk olyan okfejtést, mely az alapoktól építkező, az elbeszéléselemélet minden lényegi kérdését érintő elméleti rendszert hozna létre.”⁸

Az elmondottakból könnyen kiderült, hogy nemcsak a narratológia, de a kognitív narratológia is sokféle. Arról még nem esett szó, hogyan is jött létre. Az 1970-es években a kognitív pszichológia felhasználta az elbeszéléseket. Mégpedig arra, hogy a megismerés szerveződésének különböző elméleteit a gyakorlatban tesztelje, és kimutassa, hogy valamely elbeszélés megjegyzése (memorizálása) a memória rekonstrukciós működésének bizonyítéka. Ezek a kísérletek azt bizonyították, hogy egy elbeszélést annál könnyebb emlékezetbe vésni és felidézni, minél inkább megfelel egy kanonikus-sematikus struktúrának. Így keletkezett például a narratív séma elmélete,⁹ amelynek értelmében mentális struktúráinkban létezik egy minta, amely az elbeszélésre való emlékezésünk alapját alkotja. A séma alapelve, s nem más, mint ismeretek struktúrája, általános feltételek összessége. A sémák a „legtálálóbb példákban” mutatkoznak meg. Ha pedig a példa kevésbé találó, a megértés akkor is a séma összetevőinek alapján jön létre, legfeljebb másfajta rendszerezést alkalmazunk. Mandler kérdése az, mi teszi képessé az olvasót arra, hogy egyszerű történeteket megértse és felidézzon. A megértés és felidézés munkájában egyrészt az alulról felfelé szerveződő (bottom-up perception), másrészt a felülről lefelé (top-down perception) irányuló folyamatoknak van szerepük. Valamely történet értelmezésekor és felidézésekor a lényeges eseményeket hívjuk elő, tehát a felülről szerveződő folyamatokat részesítjük előnyben, szerkezetileg fontos elemeket emelünk ki, ismerős mintáinknak megfelelően. Mandler és kollégái „kanonikus történeteket” határoznak meg, amelyek szabályos rendben egymásra következő elemekből épülnek fel – mint például az idő és a tér bevezető leírása, a történet kifejlése, amely vagy a szereplők azonnali cselekvéseket elindító egyszerű, avagy összetett reakcióiból állnak össze –, s amelyek a maguk során újabb „eseményszálat” indítanak el. Ezek a több részre bomló sémák

⁸ HORVÁTH Márta, „Megtestesült olvasás”, A kognitív narratológia empirikus alapjai, *Literatura* 2011/1, 4.

⁹ Story schema. Elsősorban Jean Matter Mandler történetmegértés-elméletéhez kapcsolódik. Lásd Jean Matter MANDLER, *Stories, Scripts, and Scenes, Aspects of Schema Theory*, Hillsdale, New Jersey, Erlbaum, 1984.

a várakozások olyan strukturált együtteseként működnek, amelybe a megértendő szöveg adatai beépíthetők. A sémák tehát bizonyíthatóan elősegítik a megértést, sőt több történetet is felidézhetnek. Azok a történetek, amelyek nem követik a sémát, nehezebben követhetők és bajosan idézhetők fel, bár érdekes módon a kísérletek azt bizonyítják, hogy a sémától eltérő történetek felidézésekor hajlamosak vagyunk az eltéréseket is a sémáknak megfelelően alakítani. Mandler tehát heurisztikus, strukturált mentális reprezentációkként határozza meg a kanonizált történeteket, amelyek nélkül nincs narratív szöveg megértés. (Persze amennyiben valamely történet nagyon nem felel meg a sémának vagy a kanonizált történetnek, úgy annak értelmezéséhez újratervezés szükséges.¹⁰) Ehhez az elképzeléshez hasonlóak a *script* vagy a *story* fogalmára alapozó elméletek. David Herman például Vigotszkij elméletére alapozva az elbeszélést kognitív eszköznek tekinti, amely az olvasó ismereteit strukturálva a mindennapi élethez szolgáltat hasznos erőforrásokat. Az elbeszélés így olyan folyamatá válik, amely ezeket a sajátos kompetenciákat képes mozgósítani. Elmélete pedig, a narratológia, különböző típusú elbeszélésekből kiindulva ennek a működésnek a megvilágítására szolgál. Az olvasó gondolkodó lény, aki a szövegből kiindulva alkotja meg a történet világát (*storyworld*), és képes arra, hogy azt utólagosan is mozgósítani, működtetni tudja.

A kognitív pszichológia fentiekben vázolt eredményei gyakorlatilag azt bizonyították, amit a strukturalista elméletírók leírtak, azt, hogy ezeknek a struktúráknak pszichológiai valósága van, amely a kognitív mechanizmusokba ágyazódik.¹¹ Párhuzamosan más elméletek is napvilágot láttak, például a szövegértés modelljei,¹² a mentális modellek¹³ vagy a konstruktivista paradigma fejlődése. Utóbbi képviselői, például Schank és Abelson a történetek kognitív felépítését vizsgálva egyértelműen az elbeszélő mód, a narratív gondolkodás primátusát hirdetik a logikai-tudományos, azaz a paradigmátikus elképzeléssel szemben. Olyannyira, hogy majdnem mindenfajta tudást a történetmondással és a történetek megértésével magyaráznak: „lényegében minden

¹⁰ Vö. David BORDWELL, *Érvelés a kognitivizmus mellett*, fordította BORSODY Gyöngyi, *Metropolis* 1998/1999, tél-tavaszi, 14–33. [Bordwell leírását követem – J. É.]

¹¹ Elisabeth RAVOUX-RALLO, *Les mécanismes du récit*, *Sciences humaines* 60, 16–19.; David HERMAN, *Narratology as a cognitive science*, *Image [&] Narrative (Online Magazine of the Visual Narrative, K. U. Leuven)* 2000/1, <http://www.imageandnarrative.be/inarchive/narratology/davidherman.htm> (Letöltve: 2017. június 15.)

¹² Talán elég egyetlen nagy hatású szövegtani művet említeni: Teun A. VAN DIJK–Walter KINTSCH, *Strategies of Discourse Comprehension*, New York, Academic Press, 1983.

¹³ Johnson-Laird szerint igaznak képzelt vagy hitt állítások alapján felépítünk a fejünkben egy modellt, majd ebből a modellből vonunk le következtetéseket, hogy végül azokat úgy ellenőrizzük, hogy az eredeti premisszáknak megfelelő alternatív modelleket keressünk, és megvizsgáljuk, hogy melyek azok a következtetések, amelyek minden modellel összhangban vannak. Vö. Philip JOHNSON-LAIRD, *Mental Models, Towards a Cognitive Science of Language, Inference and Consciousness*, Cambridge, Cambridge University Press, 1983.

emberi tudás a múlt tapasztalatainak ismeretében szerkesztett történeteken alapul” – mondják –, sőt: „új élményeinket a régi történetek fényében értelmezzük”.¹⁴ Itt és most nem célom sem leírni, sem értékelni ezeket a teóriákat. Tény és való, hogy mindegyik, akár egymással összefüggésben, akár önállóan, utat nyitott az elbeszélés újabb megközelítéseinek, amelyek abban az értelemben immár *posztklasszikus*nak minősültek, hogy meghaladták a klasszikus strukturális narratológiát, és *kognitív*nak, hiszen az olvasó kompetenciájára helyezve a hangsúlyt egy olyan mentális modellt állítottak vizsgálódásaik középpontjába, amely az olvasók számára lehetővé teszi az elbeszélő szöveg megfejtését és értelmezését.

Arra a kérdésre, hogy „tagadása, elutasítása, elvetése a klasszikus narratológiának a posztstrukturális narratológia, vagy annak meghosszabbítása, folytatása, kiszélesítése”,¹⁵ nem könnyű a válasz. Egyes szerzők a klasszikus narratológia meghosszabbításaként képzelik el a kognitív narratológiát, magyarul úgy vélik, hogy a klasszikus elbeszéléseleméletet mintegy kibővítették a kognitív tudományok hozadékaival, amely lehetővé teszi azt, hogy a narratológiai modelleket a lélektani valóságban rögzítsük (Jahn, Fludernik).¹⁶ Mások pedig a narrativitást a kognitív működés alapelveinek tekintve olyan kognitív tudományként határozzák meg, amely az értelmezés sajátos műveleteit képes megvilágítani (például Herman).¹⁷

A kognitív narratológiai szemléletű tanulmányok tehát leírják a különböző műveleteket, amelyek eltérő elbeszélésekhez társulnak. Ha a narratív gondolkodás az emberi kogníció elsődleges formája, akkor általában megismerésünk alapját képezi, és mindig biztos fogódzó, ha az emberi viselkedés okairól, következményeiről, illetve a minket körülvevő világról olvasunk és/vagy gondolkodunk. Az olvasónak és az olvasásnak ez a kognitív felfogása megnyugtató. Könnyedén alátámasztható azzal a mindennapos tapasztalattal is, hogy egy és ugyanazon szöveg mást, akár teljesen mást is jelenthet különböző olvasóknak, sőt még ugyanannak az olvasónak is, ha például életének különböző szakaszaiban veszi újra a kezébe a művet. Az olvasás kognitív felfogása szerint az olvasó, ha nem is mindenható, de szabad: tevékeny, a megértést nem elszenvedí, nem passzívan fogadja be a művet, hisz ő maga teremti a jelentést.

¹⁴ Roger C. SCHANK–Robert P. ABELSON, *Scripts, plans, goals and understanding*, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, New Jersey, 1977. Idézi LÁSZLÓ János, *Társas tudás, elbeszélés, identitás, A társas tudás modern szociálpszichológiai elméletei*, Scientia Humana–Kairosz, Budapest, 1999.

¹⁵ Konferenciafelhívásunk egyik kérdése.

¹⁶ Manfred JAHN, Frames, references, and the Reading of Third-Person Narratives: Towards a Cognitive Narratology, *Poetics Today* 1997/18 (4), 441–468.; Monika FLUDERNIK, Towards a ‘natural’ narratology: Frames and pedagogy, A reply to Nilli Diengott, *Journal of Literary Semantics* 2010/39 (2), 203–211.

¹⁷ David HERMAN, Stories as a Tool for Thinking, in *Narrative Theory and the Cognitive Sciences*, Stanford, CSLI Publications, 2003, 157–185.; uő, *Storytelling and the Sciences of Mind*, Cambridge (MA)–London (UK), The MIT Press, 2013.

Tudására és előzetes tapasztalataira építve (melyeknek jelentős részét előzetes olvasmányai képezik) rakja össze azt. Együttműködik a szöveggel, interakcióba lép vele, hipotéziseket gyárt a szöveg várható folytatását illetően, következtetéseket von le, alkalmi jelentéseket fedez föl, megnézi, hogy érvényesek-e vagy sem, esetleg más – alkalmi – jelentésekkel helyettesíti, ha érvénytelennek ítéli őket, gondolatban problémákat old meg. Az olvasás kognitív felfogása szerint a megértés az olvasó cselekvő és alkotó tevékenysége, amelyben kiemelkedő szerep hárul az olvasó *szabadságára*. Manapság nagyjából erre az olvasásfogalomra épít a magyarországi iskolákban is alkalmazott nemzetközi *P(rogramme for) I(nternational) S(tudent) A(ssessment)* program, mellyel a tanulói teljesítményt méri.¹⁸

Mégsem dőlhetünk elégedetten hátra. A kognitív felfogás ugyanis nem teljes mértékben megnyugtató. Zavaró, hogy hol az egyedi elbeszéléseket elemzi, hol az elbeszélés szereplőinek viselkedését értelmezi, hol az olvasó egyének feltételezett kognitív működésmódját. Ezeknek a spekulatív és introspektív módszereknek az alkalmazásakor az általánosítás bajosan lehetséges. A narratológiai-kognitív modellek ugyanis mindenekelőtt elméletek. Kicsit kikezdi a kognitív narratológiába vetett bizalmat az is, hogy noha vizsgálódásait hangsúlyozottan konkrét megfigyelésekre óhajtja alapozni, s noha alapvető hipotézisei megegyeznek a kognitív pszichológiáéival, mégis másként viszonyul a tapasztalathoz, mint amaz. Schaeffer például a két tudományág közti lényegi különbséget érvényesítési módszereikben látja. A kognitív pszichológia a kísérletezésre összpontosít, a kognitív narratológia elemzésének intuícióit a dekódolás műveleteire bízta. Utóbbi formalizálni szeretné ezt az intuícióit, de az elemző példáit nem tudja érvényesíteni, hiszen elemzésével egyidejűleg ő maga is tárgya saját megfigyelésének.¹⁹ A kognitív narratológia tehát valahol az irodalmi és a lélektani megközelítések között helyezkedik el. Igaz, hogy értelmezéseinek célja más. A kognitív lélektannak elsősorban az olvasatok tudattalan, de közösen mondható folyamatai volnának a fontosak, míg a kognitív narratológia szívesen bíbelődne egyedi, sajátos értelmezésekkel? Mégis úgy látszik, mindkettő valami olyan egyetemes képességet óhajt tetten érni, amely általában működik az elmében, amikor fikciót olvas.

A befogadás kérdését jellegzetesen empirikus problémaként kell elképzelnünk. Azok közt, akik úgy gondolják, hogy az elbeszélés az elbeszélő (narrátor) és az olvasó párbeszéde, vannak olyanok, akik szerint az irodalmi mű olvasása az olvasók reális konstrukcióival társul, azaz a szöveg úgymond objektív elemeire épít, és nem egy elméleti, virtuális olvasó válasza. De ez már inkább pszichonarratológia lehetne...

¹⁸ JENY Éva, Te, mindenható olvasó!, in *A Nemzet Kalogánya. Kálmán C. György 60. születésnapjára*, VERES András (szerk), Budapest, reciti, 2014, 105–112.

¹⁹ Jean-Marie SCHAEFFER, Le traitement cognitif de la narration, in John PIER–Francis BERTHELOT (szerk.) *Narratologies contemporaines, Approches nouvelles pour la théorie et l'analyse du récit*, Paris, Editions des Archives Contemporaines, 2010, 229.

Egy szó mint száz, az empirikus módszerek segítenek abban, hogy árnyaltabban lássuk a szövegek működését. A posztklasszikus kognitív narratológia fogalmi apparátussal lát(hat)ja el a humántudományt az elbeszélések megközelítéséhez és formalizálásához, de módszertanilag egyelőre az empirikus olvasó kognitív munkájához nincs túl sok eszköze. Kérdés, hogy azok a műveletek és stratégiák, amelyeket a kognitív narratológia modelljei leírnak, tényleg megfelelnek-e a befogadók műveleteinek és stratégiáinak. Kérdés, hogy valamely szocio-kulturális csoportra általánosíthatók-e, vagy elbeszélések sajátos együttesére. Tehát el kell fogadni azt, hogy vannak többé-kevésbé általánosítható értelmezések, amelyek független változókkal magyarázhatók. A kísérleti kognitív narratológiát éppen e független változóknak a természete, azaz az elbeszélések formális jellegzetességei különböztetik meg a kognitív pszichológiától vagy szociológiától.

Úgy látszik, a kognitív narratológiai kísérletek legalább két olyan kérdésre választ kínálhatnak, amelyekre az elbeszélő szöveg elemzése önmagában nem. Az egyik az, milyen értelmezéseket idéznek elő a történetek, s hogy azokat idézik-e elő, amelyek előzetesen feltételezett elvárásainknak megfelelnek. A másik, hogy az értelmezések kidolgozásának valóságos mechanizmusai megfelelnek-e azoknak a mechanizmusoknak, amelyeket a klasszikus narratológia képviselői feltételeztek, vagy ha nem, akkor miben térnek el azoktól?

Persze ezekre a válaszokra csak akkor van szükség, ha elfogadjuk, hogy az általánosítható válaszok hatékonyan hozzájárulnak az egyéni interpretációkhoz és kiegészítik azokat. Ezt pedig nem nagyon akaródzik elfogadni.

És akkor még nem is beszéltünk a kognitív narratológia *kognitív* címkéjéről. A „kognitív tudomány”, mint tudjuk, nem önálló tudományág, még csak nem is közös módszertan, inkább szemléleti rokonságot jelöl, és összekapcsolhat egymástól akár távoli tudományágakat is. Akik ezt a kognitív szemléletet sajátjuknak tudják, azt remélik, hogy egyre több érintkezési pont alakul ki ezek között a területek között. De ez már egy másik írás tárgya.